

Uniwersalny system ochrony praw człowieka

Materiał składa się z sekcji: „Uniwersalny system Organizacji Narodów Zjednoczonych”, „Podstawowe akty prawne”, „Powszechna deklaracja praw człowieka”, „Międzynarodowe paktów praw człowieka”, „Konwencja o prawach dziecka”, „Inne dokumenty ONZ dotyczące praw człowieka”, „Organy zajmujące się ochroną praw człowieka”, „Rada Praw Człowieka”, „Organy konwencyjne”, „Wysocy komisarze”, „Trybunały”, „Podsumowanie”.

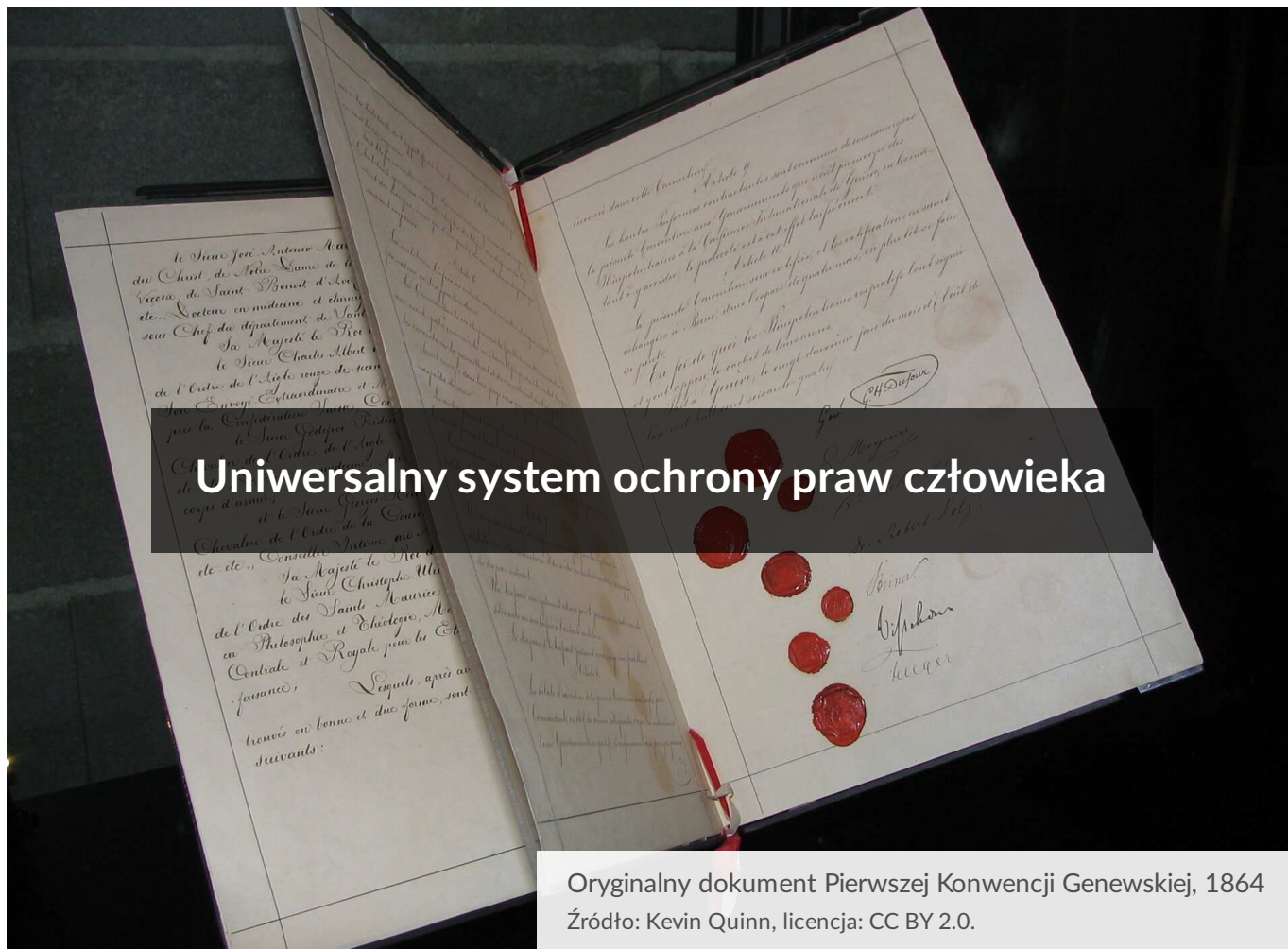
Materiał zawiera:

- 10 ilustracji (fotografii, obrazów, rysunków), 9 ćwiczeń, w tym 3 interaktywne;
- ćwiczenie, które polega na poszukaniu informacji na temat konfliktów, które wywołały falę uchodźców;
- ilustrację, na której przedstawiono flagę ONZ;
- odwołanie do wcześniejszej wiedzy ucznia związanej z prawami człowieka, międzynarodowym systemem ochrony praw człowieka, celami i zadaniami ONZ oraz cele sformułowane w języku ucznia związane z aktami normatywnymi uchwalonymi przez ONZ w dziedzinie praw człowieka, organami ONZ działającymi na rzecz ochrony praw człowieka i ich efektami;
- ilustrację przedstawiającą flagę ONZ;
- opis uniwersalnego systemu ochrony praw człowieka ONZ;
- ilustrację, na której przedstawiono stronę dokumentu będącą wstępem do Karty Narodów Zjednoczonych;
- opis praw człowieka zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych;
- zdjęcie Eleonory Roosevelt z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka;
- opis Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka;
- katalog praw ustanowionych Powszechną Deklaracją Praw Człowieka;
- opis Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka;

- zdjęcie, na którym przedstawiono fragment twarzy dziecka;
- katalog praw i wolności ustanowionych Międzynarodowymi Paktami Praw Człowieka;
- zdjęcie, na którym przedstawiono smutną twarz dziecka;
- opis Konwencji o prawach dziecka;
- ilustrację, na której przedstawiono logo Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF);
- opis podstawowych zasad Konwencji o prawach dziecka;
- katalog praw i wolności zagwarantowanych w Konwencji o prawach dziecka;
- zestawienie innych konwencji ONZ dotyczących praw człowieka;
- opis organów ONZ zajmujących się ochroną praw człowieka;
- zdjęcie, na którym przedstawiono żołnierza ONZ podczas operacji humanitarnej po trzęsieniu ziemi;
- opis Rady Praw Człowieka;
- opis organów konwencyjnych (traktatowych) powołanych do ochrony praw człowieka zawartych w poszczególnych konwencjach ONZ;
- zdjęcie, na którym przedstawiono salę w muzeum tortur;
- zdjęcie, na którym przedstawiono udzielanie pomocy humanitarnej dla uchodźców w Kenii;
- opis urzędu Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców;
- opis urzędu Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Praw Człowieka;
- opis trybunałów działających na rzecz praw człowieka;
- podsumowanie materiału na temat działalności ONZ w zakresie praw człowieka wraz z przydatnymi linkami, literaturą uzupełniającą i ośmioma ćwiczeniami z zakresu ochrony praw człowieka, w tym trzem interaktywnymi.

Bibliografia:

- Źródło: Zgromadzenie Ogólne ONZ, *Powszechna deklaracja praw człowieka*, Paryż 1948.

Uniwersalny system ochrony praw człowieka

Oryginalny dokument Pierwszej Konwencji Genewskiej, 1864
Źródło: Kevin Quinn, licencja: CC BY 2.0.

Polecenie 1

Poszukaj informacji na temat konfliktów, które w ostatnich latach stały się przyczyną rosnącej fali uchodźców w Europie. Przedstaw jeden z nich.

Wymień:

- jakiego obszaru dotyczy i ile lat trwa,
- strony konfliktu, przyczyny i przedmiot sporu.

Na wybranym przykładzie podaj rodzaje nadużyć, prześladowań i form dyskryminacji, których doświadcza ludność cywilna w czasie współczesnych konfliktów zbrojnych. Określ skalę zjawiska.

Flaga ONZ

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

Co potrafisz?

- zdefiniować pojęcie praw człowieka i opisać, jak ewoluowała ich koncepcja;
- wymienić i scharakteryzować generacje praw człowieka;
- sklasyfikować międzynarodowe systemy ochrony praw człowieka;
- przedstawić główne cele i zadania Organizacji Narodów Zjednoczonych;
- wyjaśnić, kim są uchodźcy.

Nauczysz się

- opisywać akty prawa międzynarodowego wynegocjowane w ramach ONZ w dziedzinie praw człowieka;
- wymieniać organy ONZ działające na rzecz realizacji praw człowieka;
- charakteryzować efektywność ONZ w dziedzinie praw człowieka.

Uniwersalny system Organizacji Narodów Zjednoczonych

Flaga ONZ

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) została powołana do życia w czerwcu 1945 r. i stała się pierwszą instytucją o charakterze międzyrządowym, która za jeden z celów swej działalności uznała ochronę podstawowych praw i wolności. W konsekwencji, w ramach ONZ oraz jej wyspecjalizowanych organizacji, powstał **uniwersalny system ochrony praw człowieka**. Uniwersalizm ONZ przejawia się z jednej strony w członkostwie – obecnie należą do niej 193 państwa, a więc niemal wszystkie istniejące, z drugiej zaś w praktycznej działalności ONZ. Organizacja zajmuje się bowiem ochroną wszystkich generacji praw człowieka oraz wszelkich kategorii osób narażonych na naruszenia podstawowych praw i wolności. Uniwersalny system ochrony praw człowieka ONZ stanowi jedyny tego typu

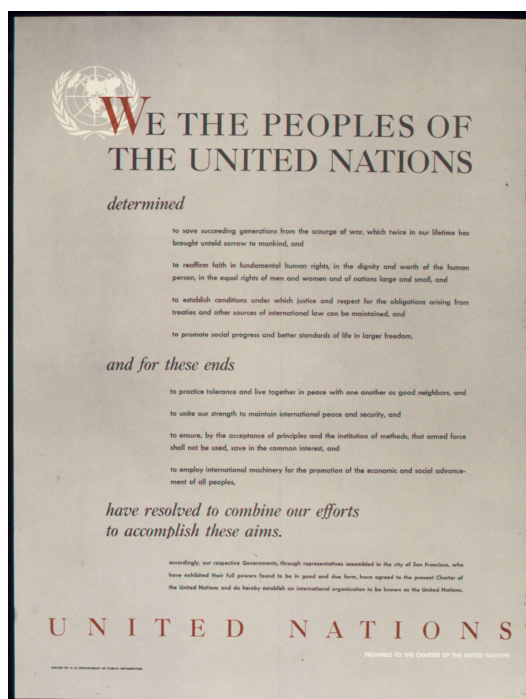
system (żaden inny nie ma cech systemu uniwersalnego). Uniwersalizm daje możliwość tworzenia norm politycznych, moralnych i prawnych oraz mechanizmów kontrolnych z zakresu praw człowieka, którym poddana jest cała społeczność międzynarodowa.

Ciekawostka

Na błękitnej fladze ONZ znajduje się biały emblemat przedstawiający wszystkie kontynenty świata na tle siatki kartograficznej oraz wieniec oliwny.

Kryje się za tym następująca symbolika: globalny charakter organizacji (kontynenty), pokój (wieniec) i jedność (błękit nieba).

Podstawowe akty prawne

Wstęp do Karty Narodów Zjednoczonych

Źródło: U.S. National Archives and Records Administration, domena publiczna.

Prawa człowieka w Karcie Narodów Zjednoczonych

Podstawą działalności ONZ jest **Karta Narodów Zjednoczonych**, podpisana 26 czerwca 1945 r. (weszła w życie 24 października 1945 r.). Najważniejsze postanowienia dotyczące praw człowieka znajdują się w art. 1. Określono w nim cele ONZ, a wśród nich, obok utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz rozwijania przyjaznych stosunków między narodami, zapisano konieczność współpracy państw w dziedzinie ochrony praw człowieka. W kolejnych latach cel ten interpretowano dość szeroko w połączeniu z najważniejszym celem, a mianowicie utrzymaniem międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

W Karcie Narodów Zjednoczonych nie zdefiniowano pojęcia praw człowieka ani nie zapisano ich katalogu. Zapisano natomiast zasadę niedyskryminacji i ogólne gwarancje dotyczące popierania podstawowych praw i wolności. Postanowienia dotyczące poszanowania praw człowieka znalazły się również w rozdziałach określających kompetencje głównych organów Organizacji.

Mimo nielicznych zapisów ściśle odnoszących się do praw człowieka, należy podkreślić, że Karta jest najważniejszą umową międzynarodową. Tym samym przepisy dotyczące praw człowieka mają dla społeczności międzynarodowej szczególną wartość.

Ważne!

Karta Narodów Zjednoczonych (nazywana niekiedy konstytucją ONZ) to międzynarodowa umowa powołująca do życia Organizację Narodów Zjednoczonych. W wielu miejscach porusza ona kwestie związane z prawami człowieka. Narody Zjednoczone uznały bowiem, że wszyscy ludzie są równi, a warunkami niezbędnymi do ochrony praw człowieka są postęp społeczny i poprawa warunków życia.

Powszechna deklaracja praw człowieka

Eleanor Roosevelt (żona prezydenta USA) z Powszechną deklaracją praw człowieka

Źródło: a. nn., dostępny w internecie: wikimedia, domena publiczna.

Ważne!

Zgromadzenie Ogólne ONZ **10 grudnia 1948 roku** przyjęło **Powszechną deklarację praw człowieka**. Do dziś jest to jeden z najważniejszych dokumentów z dziedziny praw człowieka przyjęty po II wojnie światowej. Katalog praw i wolności potwierdzonych w dokumencie obejmuje I i II generację.

Katalog praw ustanowionych w Powszechnej deklaracji praw człowieka:
zasada poszanowania godności
zakaz dyskryminacji
prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego
zakaz niewolnictwa, poddaństwa
zakaz tortur, niehumanitarnego, poniżającego traktowania bądź karania
prawo do osobowości prawnej
prawo do sądu
zakaz arbitralnego zatrzymania, aresztowania lub wygnania
ochrona życia prywatnego i rodzinnego
wolność poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania
prawo do azylu
prawo do obywatelstwa
prawo do zawierania związku małżeńskiego i zakładania rodziny
prawo własności
wolność myśli, sumienia i wyznania
prawo do wolności poglądów i wypowiedzi
wolność zgromadzeń i stowarzyszeń
prawo dostępu do służby publicznej
prawa wyborcze
prawo do zabezpieczenia społecznego
prawo do pracy i swobodnego wyboru zatrudnienia
prawo do wypoczynku
prawo do równej płacy za równą pracę
prawo do odpowiedniej stopy życiowej
prawo do tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich
prawo do nauki
prawo do swobodnego uczestnictwa w życiu kulturalnym wspólnoty

Powszechna deklaracja praw człowieka uznawana jest za fundament ochrony praw człowieka, mimo że nie jest prawnie wiążąca (tzn., że na jej podstawie nie można

bezpośrednio ukarać państwa za łamanie zawartych w niej praw). Zapoznaj się z powodami, dla których tak wysoko oceniana jest jej rola.

Powszechna deklaracja praw człowieka:

- była pierwszym powojennym, międzynarodowym dokumentem z zakresu praw człowieka zawierającym katalog praw i wolności;
- stała się wzorcem zapisywania katalogu praw I i II generacji;
- rozpoczęła proces kodyfikacji prawa międzynarodowego w dziedzinie praw człowieka;
- przygotowywała państwa na przyjęcie kolejnych dokumentów, już prawnie wiążących.

O znaczeniu deklaracji świadczy też to, że wypracowane w późniejszym okresie dokumenty odwołują się do jej postanowień. 10 grudnia co roku obchodzimy Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka.

Międzynarodowe pakty praw człowieka

Przyjęcie Powszechnej deklaracji praw człowieka było wielkim osiągnięciem państw skupionych w ONZ. Na kolejny duży sukces musieliśmy czekać aż 18 lat. Tyle bowiem trwały prace nad **Międzynarodowymi paktami praw człowieka**. Składają się na nie:

Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych oraz **Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych**. Obydwa dokumenty zostały przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne ONZ **16 grudnia 1966 roku**. Pakty, inaczej niż **Powszechna deklaracja praw człowieka**, pod względem formalnoprawnym są wiążącymi umowami międzynarodowymi. Z tego powodu tak długo trwały nad nimi prace, co też jest ich głównym wyróżnikiem.

Wraz z Powszechną deklaracją praw człowieka, pakty stanowią **Międzynarodową kartę praw człowieka**.

Naruszenia praw człowieka pozostają w pamięci na zawsze...

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Katalog praw i wolności zagwarantowanych w Międzynarodowych paktach praw obywatelskich i politycznych:

- prawo narodów do samostanowienia, swobody określania swego statusu politycznego i rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego oraz korzystania z bogactw naturalnych;
- zakaz dyskryminacji ze względu na różnice rasowe, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy polityczne, pochodzenie narodowe lub społeczne;
- prawo do skutecznego środka ochrony prawnej;
- równość kobiet i mężczyzn;
- prawo do życia;
- zakaz tortur albo okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania bądź karania,
- zakaz niewolnictwa i poddaństwa;
- prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego;
- prawo do opuszczenia kraju oraz swoboda poruszania się i wolności wyboru miejsca zamieszkania;
- zakaz wydalania cudzoziemców legalnie przebywających na terytorium państwa,
- prawo do sądu;
- prawo do uznawania podmiotowości prawnej;
- zakaz arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w życie prywatne i rodzinne,
- wolność myśli, sumienia i wyznania;
- swoboda wypowiedzi;
- prawo do pokojowych zgromadzeń i zrzeszeń;
- prawo do zawarcia związku małżeńskiego i założenia rodziny;
- ochrona praw dziecka;

- korzystanie z czynnego i biernego prawa wyborczego w wolnych wyborach,
- ochrona mniejszości etnicznych, religijnych lub językowych.

Katalog praw i wolności zagwarantowanych w Międzynarodowym pakcie praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych:

- prawo narodów do samostanowienia, swobody określania swego statusu politycznego i rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego oraz korzystania z bogactw naturalnych;
- zakaz dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie, sytuację majątkową, urodzenie czy jakiegokolwiek okoliczności;
- prawo do pracy, do korzystania ze sprawiedliwych i korzystnych warunków pracy (w tym odpowiedniego wynagrodzenia, bezpieczeństwa i higieny, możliwości awansu oraz urlopu i czasu wolnego);
- prawo do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych i strajku;
- prawo do zabezpieczenia społecznego;
- ochrona rodziny;
- prawo do odpowiedniego poziomu życia,
- prawo do ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego;
- prawo do nauki;
- prawo do udziału w życiu kulturalnym oraz korzystania z postępu naukowego.

Pakty zostały ratyfikowane przez ponad 160 państw, a więc znaczną większość społeczności międzynarodowej. Polska przyjęła je 18 marca 1977 roku.

Protokoły do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych

I protokół (16.12.1966)

Na podstawie tego dokumentu osoby fizyczne mogą składać zawiadomienia do Komitetu Praw Człowieka o naruszeniach praw dokonanych przez państwo, a zagwarantowanych w pakcie. Protokół wszedł w życie 23 marca 1976 roku.

II protokół (15.12.1989)

Drugi protokół fakultatywny do paktu został uchwalony 15 grudnia 1989 roku i dotyczy zniesienia kary śmierci. Na jego podstawie państwa mogą orzekać i wykonywać karę śmierci jedynie w czasie wojny. Wszedł w życie 11 lipca 1991 roku.

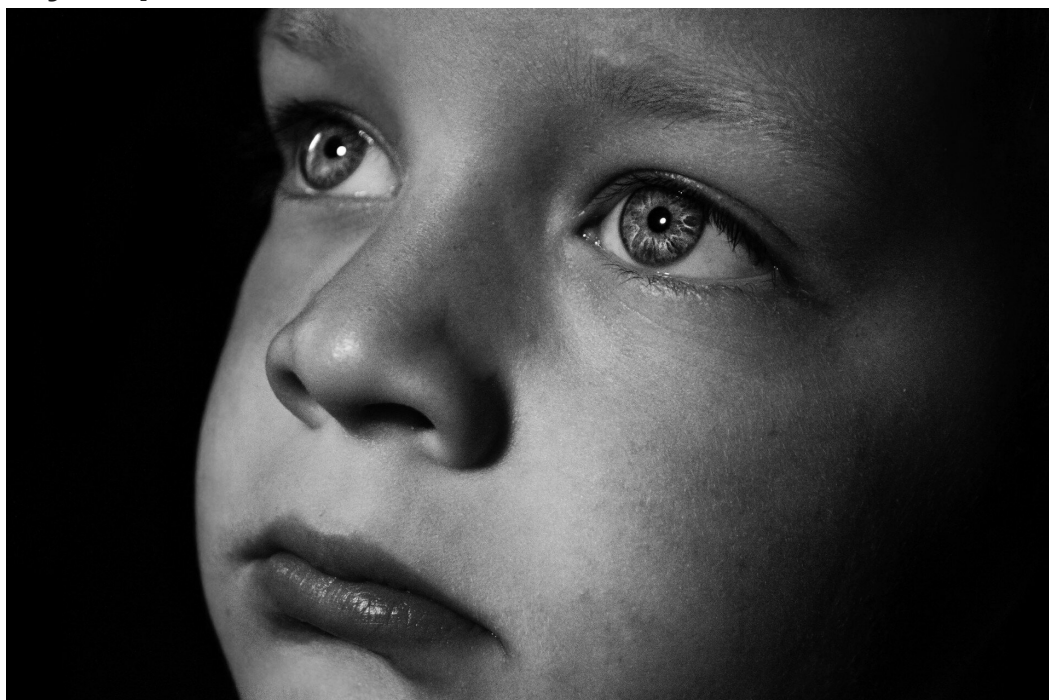
Protokół do Międzynarodowego paktu praw gospodarczych (10.12.2008) Protokół został przyjęty jednomyślnie przez Zgromadzenie Ogólne ONZ. Na jego podstawie jednostki mają możliwość składania zawiadomień o naruszeniach praw i wolności zapisanych w pakcie.

Protokół został otwarty do podpisu dla państw – stron paktu

8 grudnia 2008 r., wszedł w życie 5 maja 2013 r. Ratyfikowały go 24 państwa.

Polski na razie nie ma w tym gronie.

Konwencja o prawach dziecka

Dzieci są najbardziej wrażliwe na złe traktowanie

Źródło: a. nn., dostępny w internecie: pixabay.com, domena publiczna.

Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF)

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Konwencja o prawach dziecka została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne 20 listopada **1989 roku** (weszła w życie w 1990 roku). Do tej pory zatwierdziły ją 193 państwa – ma największą liczbę ratyfikacji w kwestii praw człowieka. Polska podpisała Konwencję o prawach dziecka 7 stycznia 1991 roku. **Warto podkreślić, że Polska była inicjatorem powstania tej konwencji.**

Dokument stanowi, że dzieckiem jest każda osoba poniżej 18. roku życia, zawiera również zasady postępowania wobec dzieci, katalog ich praw i wolności.

Przepisy zawarte w Konwencji o prawach

dziecka są podstawą działalności UNICEF-u, czyli organizacji humanitarnej będącej częścią systemu ONZ.

Podstawowe zasady Konwencji o prawach dziecka:

- dzieci nie wolno dyskryminować z powodu przynależności rasowej, koloru skóry, płci, języka, religii, poglądów politycznych lub innych, narodowego lub społecznego pochodzenia, cenzusu majątkowego, urodzenia oraz jakichkolwiek innych powodów;

- dzieci mają prawo do szczególnej troski i pomocy;
- dziecko dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia;
- dziecko jest indywidualnie ukształtowaną jednostką,
- dziecko wymaga szczególnej troski, ze względu na niedojrzałość fizyczną i umysłową;
- dzieci żyjące w wyjątkowo trudnych warunkach wymagają szczególnej troski.

Katalog praw i wolności zagwarantowanych w Konwencji:

- prawo do życia i prawo do rozwoju;
- prawo do tożsamości (w tym konieczność sporządzenia aktu urodzenia, prawo do otrzymania imienia, nazwiska, obywatelstwa oraz wiedzy o własnym pochodzeniu);
- prawa dziecka odseparowanego od rodzica lub rodziców (w tym prawo do uczestniczenia w postępowaniu sądowym oraz wyrażania opinii, utrzymywania kontaktów z rodzicami, uzyskiwania stosownych informacji);
- prawo do wyrażania własnych poglądów oraz występowania w sprawach dotyczących dziecka (w tym możliwość wypowiadania się w postępowaniu sądowym i administracyjnym);
- prawo do swobodnej wypowiedzi;
- swoboda myśli, sumienia i wyznania;
- prawo stowarzyszania się i zgromadzeń w celach pokojowych;
- prawo do wolności od przemocy;
- prawo do uzyskania pomocy ze strony państwa, gdy dziecko pozbawione jest środowiska rodzinnego;
- ochrona dziecka – uchodźcy;
- ochrona dzieci niepełnosprawnych;
- prawo do najwyższego poziomu zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej;
- prawo do ochrony zdrowia;
- prawo do korzystania z systemu zabezpieczenia społecznego,
- prawo do poziomu życia odpowiadającego rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, duchowemu, moralnemu i społecznemu dziecka;
- prawo do nauki;
- ochrona dzieci należących do mniejszości etnicznych, religijnych i językowych,
- prawo do wypoczynku i czasu wolnego;
- prawo do uczestnictwa w życiu kulturalnym i artystycznym;
- ochrona przed wyzyskiem ekonomicznym, seksualnym, handlem dziećmi oraz wszelkimi innymi formami nadużyć;
- wolność od tortur, niehumanitarnego, poniżającego traktowania bądź karania,
- prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego;
- poszanowanie godności ludzkiej,

- ochrona dzieci w czasie konfliktów zbrojnych zgodnie z normami prawa humanitarnego;
- wolność od rekrutowania do wojska poniżej 15. roku życia;
- prawo do rzetelnego procesu sądowego.

Na straży przestrzegania przez państwa praw zagwarantowanych w wymienionej konwencji stoi **Komitet Praw Dziecka (KPD)**. Do Konwencji o prawach dziecka przyjęto dwa protokoły dodatkowe:

1. W sprawie udziału dzieci w konfliktach zbrojnych (przyjęty 25 maja 2000 roku).
2. W sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii (przyjęty 25 maja 2000 roku). Polska ratyfikowała oba protokoły dodatkowe w 2005 roku.

Dla zainteresowanych

Inne dokumenty ONZ dotyczące praw człowieka

W ramach ONZ przyjęto wiele regulacji dotyczących poszczególnych praw lub ochrony konkretnych grup. Wśród najważniejszych konwencji wynegocjowanych na forum ONZ, oprócz Powszechnej deklaracji praw człowieka, paktów czy Konwencji o prawach dziecka, wymienić można, m.in.:

- Konwencję o zapobieganiu i karaniu zbrodni ludobójstwa (1948);
- Konwencję o statusie uchodźców (1951);
- Konwencję o prawach politycznych kobiet (1952);
- Konwencję o obywatelstwie kobiet zamężnych (1957);
- Międzynarodową konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej (1966);
- Konwencję o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości (1968);
- Międzynarodową konwencję o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu (1973);
- Konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (1979);
- Konwencję przeciwko torturom oraz innemu nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu bądź karaniu (1984);
- Międzynarodową konwencję dotyczącą ochrony praw migrujących pracowników i członków ich rodzin (1990);
- Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (2006);
- Międzynarodową konwencję w sprawie ochrony wszystkich osób przed przymusowym zaginięciem (2006).

Organy zajmujące się ochroną praw człowieka

Do organów głównych ONZ zaliczamy: **Zgromadzenie Ogólne, Radę Gospodarczą i Społeczną, Radę Bezpieczeństwa, Sekretarza Generalnego oraz Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości**. Wszystkie te organy podejmują określone działania na rzecz praw człowieka. Zgromadzenie Ogólne i Rada Społeczno-Gospodarcza inicjują badania i udzielają państwom zaleceń. Ponadto Zgromadzenie Ogólne przyjmuje deklaracje i konwencje. Konwencje są następnie ratyfikowane przez państwa. Organem pomocniczym Zgromadzenia jest Rada Praw Człowieka. Rada Społeczno-Gospodarcza omawia przede wszystkim kwestie związane z prawami II generacji.

Zasadnicza rola Rady Bezpieczeństwa polega na reagowaniu na zagrożenia dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Wiele zagrożeń tego typu jest konsekwencją naruszeń praw człowieka. W takich sytuacjach organ ten może podjąć odpowiednie działania, łącznie z możliwością zastosowania sankcji. Przykładem wprowadzenia sankcji w obronie praw człowieka przez Radę Bezpieczeństwa było ustanowienie strefy zakazu lotów w Libii w 2011 roku. Innym potwierdzeniem działań Rady Bezpieczeństwa na rzecz ochrony praw człowieka było np. powołanie dwóch międzynarodowych trybunałów do spraw zbrodni w Rwandzie i byłej Jugosławii.

Kwestiami związanymi z przestrzeganiem praw człowieka może zajmować się również Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, który rozpatruje skargi państw w kwestii praw człowieka. Jego orzeczenia dotyczyły m.in. prawa narodów do samostanowienia czy ludobójstwa.

Rada Praw Człowieka

Rada Praw Człowieka jest organem pomocniczym Zgromadzenia Ogólnego.

W **2006 roku** zastąpiła istniejącą od 1946 roku Komisję Praw Człowieka. Przyczyną rozwiązania komisji było jej upolitycznienie i związany z tym brak efektywności. Rada składa się z 47 członków (przedstawicieli państw) wybieranych przez Zgromadzenie Ogólne. Jej kadencja trwa 3 lata, przy czym co roku ustępuje 1/3 składu (system rotacyjny). Obowiązuje w niej zasada sprawiedliwego podziału geograficznego miejsc, dlatego z rejonu Afryki wybieranych jest 13 państw, z Azji – 13, z Ameryki Łacińskiej i Karaibów – 8, z Europy Wschodniej – 6, z Europy Zachodniej i reszty świata – 7.

Rada spotyka się na trzech sesjach zwyczajnych w ciągu roku. Ponadto może spotykać się na sesjach nadzwyczajnych. Państwa w niej zasiadające powinny mieć duże osiągnięcia w kwestii praw człowieka oraz winny przestrzegać międzynarodowych standardów w tej sprawie.

Najważniejszym zadaniem omawianego organu jest reagowanie na naruszenia praw człowieka, zwłaszcza tych na dużą skalę (masowe naruszenia praw człowieka).

Działania Rady Praw Człowieka:

- uruchamia specjalne procedury;
- powołuje specjalnych sprawozdawców,
- organizuje Powszechny Przegląd Okresowy (Universal Periodic Review - UPR) [czyt.: uniwersal piriodik rewiu - ju pi ar], w którego ramach wszystkie państwa członkowskie ONZ poddane są kontroli wypełniania standardów praw człowieka;
- w wypadku stwierdzenia masowych naruszeń praw człowieka Rada przedstawia państwom zalecenia i/lub przyjmuje rezolucję potępiającą.

Największym mankamentem Rady Praw Człowieka jest to, że zasiadają w niej przedstawiciele państw, a nie niezależni funkcjonariusze. Sprzyja to upolitycznieniu podejmowanych decyzji. Przedmiotem krytyki są także jej składy w poszczególnych kadencjach. Zasiadali w niej bowiem przedstawiciele krajów powszechnie uznawanych za poważnych naruszcycieli praw człowieka (np. Chiny, Federacja Rosyjska, Arabia Saudyjska, Pakistan czy Kuba).

Organy konwencyjne

Komitet Przeciwko Torturom został utworzony na podstawie art. 17 Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, a jego celem jest nadzorowanie realizacji postanowień tejże konwencji. Kampanię na rzecz Konwencji w sprawie zakazu tortur prowadziła przez wiele lat organizacja Amnesty International realizująca działania zapobiegające naruszeniom praw człowieka za pośrednictwem pokojowych akcji obywatelskich

Źródło: David, licencja: CC BY 2.0.

Niektóre umowy przyjmowane przez ONZ w kwestii praw człowieka powołują do życia specjalne organy kontrolne. Nazywamy je **organami konwencyjnymi** lub **organami traktatowymi**. Ich głównym zadaniem jest kontrola, czy państwa - strony danej konwencji nie naruszają zapisanych w niej praw i wolności. Obecnie istnieje dziewięć tego typu organów.

Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych	Komitet Praw Człowieka
Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych	Komitet Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturowych
Międzynarodowa konwencja o likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej	Komitet do spraw Likwidacji Dyskryminacji Rasowej
Konwencja przeciwko torturom, niehumanitarnemu, poniżającemu traktowaniu lub karaniu	Komitet przeciwko Torturom
Konwencja o likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet	Komitet do spraw Likwidacji Dyskryminacji Kobiet
Konwencja praw dziecka	Komitet Praw Dziecka

Międzynarodowa konwencja dotycząca ochrony praw migrujących pracowników i członków ich rodzin	Komitet do spraw Pracowników Migrujących
Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych	Komitet Praw Osób Niepełnosprawnych
Międzynarodowa konwencja w sprawie ochrony wszystkich osób przed przymusowym zaginięciem	Komitet do spraw Wymuszonych Zaginięć

Komitety mają zróżnicowany skład i kompetencje. Ich wspólną cechą jest to, że członkowie wchodzący w ich skład są niezależni od państw. Komitety uznawane są za jedne z najefektywniejszych organów kontrolnych w systemie ONZ, mimo że nie mają charakteru sądowego i wydają jedynie niewiążące zalecenia i opinie.

Funkcje komitetów:

- interpretacje traktatów;
- przyjmowanie komentarzy i rekomendacji;
- rozpatrywanie zawiadomień o indywidualnych naruszeniach praw człowieka;
- rozpatrywanie sprawozdań państw.

Wysocy komisarze

Pomoc dla uchodźców w obozie w Dadaab, w Kenii

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców

Urząd Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców

(ang. United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR) [czyt.: junajted nejszons haj komisjoner for refiudziz, ju en ejcz si ar] został powołany w **1950 roku**. Jego zadaniem jest sprawowanie międzynarodowej opieki nad uchodźcami i działanie na rzecz trwałego rozwiązania problemu osób, które musiały opuścić miejsce swojego zamieszkania z obawy przed prześladowaniem. Jego misja ma charakter humanitarny i apolityczny. Zadania realizowane przez UNHCR mają bardzo szeroki zakres. W krajach objętych konfliktami zbrojnymi organizacja udziela pomocy rzeszom uchodźców oraz koordynuje międzynarodową pomoc humanitarną, świadczoną wszystkim ofiarom konfliktu.

Obecnie globalna liczba osób przymusowo przesiedlonych wynosi ponad 51,2 mln. UNHCR otacza opieką ponad 15 mln z nich. Prawie 26 mln stanowią uchodźcy wewnętrzni, czyli osoby, które zmuszone były z różnych przyczyn (konflikty, prześladowania, klęski żywiołowe) do opuszczenia miejsca zamieszkania, ale pozostają w granicach kraju pochodzenia.

Siedzibą główną urzędu Wysokiego Komisarza do spraw Uchodźców jest Genewa.

Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Praw Człowieka

Urząd Wysokiego Komisarza NZ do spraw Praw Człowieka (ang. United Nations High Commissioner for Human Rights, UNHCHR) [czyt.: junajted nejszons haj komisjoner for hiumen rajts, ju en ejcz si ejcz ar] został powołany w grudniu 1993 roku. Komisarz ów występuje w randze zastępcy Sekretarza Generalnego ONZ. Jest urzędnikiem odpowiedzialnym za koordynację prac w ramach ONZ w kwestii praw człowieka. Ponadto zajmuje się promocją praw człowieka oraz rozwojem współpracy z państwami członkowskimi i organizacjami pozarządowymi. Ważną jego funkcją jest zapobieganie naruszeniom praw człowieka oraz reagowanie na nie.

Siedzibą urzędu Wysokiego Komisarza jest Genewa.

Trybunały

W ONZ udało się powołać także kilka ważnych trybunałów działających na rzecz praw człowieka. W 1998 r. przedstawiciele państw uchwalili traktat rzymski. Na jego podstawie został powołany Międzynarodowy Trybunał Karny (MTK). Traktat rzymski nie został ratyfikowany przez Stany Zjednoczone, Federację Rosyjską, Chiny i Izrael, co obniża rangę MTK.

Trybunały działające na rzecz praw człowieka

Międzynarodowy Trybunał Karny			
rok powołania	skład	siedziba	zakres działania
1998	18 sędziów	Haga	Trybunał sędzi osoby fizyczne, a nie państwa; obecnie MTK sędzi zbrodnie ludobójstwa, zbrodnie przeciwko ludzkości i zbrodnie wojenne.

Międzynarodowy Trybunał Karny dla Byłej Jugosławii	
rok powołania	zakres działania
1993	Trybunał sędzi osoby odpowiedzialne za zbrodnie ludobójstwa oraz naruszenia prawa międzynarodowego.

Międzynarodowy Trybunał Karny dla Rwandy	
rok powołania	zakres działania
1994	Trybunał sędzi osoby odpowiedzialne za zbrodnie ludobójstwa oraz naruszenia prawa międzynarodowego.

Podsumowanie

Powszechny system ochrony praw człowieka powstał w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych po II wojnie światowej. Jest to jedyny uniwersalny system, jaki do tej pory udało się stworzyć. Mimo wielu mankamentów, takich jak: długi proces tworzenia aktów prawnych, słabe mechanizmy kontrolne, brak woli państw, aby wymuszać przestrzeganie praw człowieka wśród naruszcycieli, system ten dla wielu krajów jest jedynym dostępnym. Dotyczy to szczególnie państw azjatyckich. Na kontynencie tym nie powstał żaden regionalny system ochrony praw człowieka. Oznacza to, że dla państw azjatyckich międzynarodowe standardy ochrony praw człowieka wyznacza ONZ.

Ćwiczenie 1

Przeczytaj uważnie preambułę *Powszechnej deklaracji praw człowieka*, a następnie sporządź listę przyczyn, które wpłynęły na jej przyjęcie przez Zgromadzenie Ogólne ONZ.

“ Wstęp do Powszechnej deklaracji praw człowieka (Paryż, 10 grudnia 1948)

Ponieważ uznanie przyrodzonej godności oraz równych i niezbywalnych praw wszystkich członków rodziny ludzkiej stanowi podstawę wolności, sprawiedliwości i pokoju na świecie; ponieważ brak poszanowania i pogarda dla praw człowieka doprowadziły do czynów barbarzyńskich, które wstrząsnęły sumieniem ludzkości, a nadejście świata, w którym istoty ludzkie będą korzystać z wolności słowa i przekonań oraz wolności od strachu i niedostatku, zostało ogłoszone jako najwyższy cel człowieka; ponieważ istotne jest, by prawa człowieka były chronione przez przepisy prawne, aby człowiek nie był zmuszony, doprowadzony do ostateczności, uciekać się do buntu przeciwko tyranii i uciskowi; ponieważ jest istotne popieranie rozwoju przyjaznych stosunków między narodami; ponieważ Ludy Narodów Zjednoczonych potwierdziły na nowo w Karcie swą wiarę w podstawowe prawa człowieka, w godność i wartość osoby ludzkiej, oraz w równe prawa mężczyzn i kobiet, jak również swe zdecydowanie, by popierać postęp społeczny i poprawę warunków życia w większej wolności; ponieważ Państwa Członkowskie, we współdziałaniu z Organizacją Narodów Zjednoczonych, zobowiązały się zapewnić popieranie powszechnego poszanowania i przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności; ponieważ jednakowe rozumienie (ang. common understanding [czyt.: komon understendin]; franc. une

conception commune [czyt.: uń konsepsjon komiun]) tych praw i wolności ma najwyższe znaczenie dla pełnego zrealizowania tego zobowiązania,

Zgromadzenie Ogólne

ogłasza niniejszą Powszechną deklarację praw człowieka jako wspólny standard (ang. common standard [czyt.: komon standart]; franc. l'idéal commun [czyt.: lideal kome]) do osiągnięcia przez wszystkie ludy i wszystkie narody, tak aby każda jednostka i każdy organ społeczny, mając stale na względzie niniejszą Deklarację, dążyły poprzez nauczanie i wychowanie do zapewnienia poszanowania tych praw i wolności, jak również do zabezpieczenia, poprzez rozwój środków o charakterze krajowym i międzynarodowym, ich powszechnego i skutecznego uznania i przestrzegania, tak pośród ludów Państw Członkowskich, jak też pośród ludów terytoriów znajdujących się pod ich jurysdykcją.

Źródło: Zgromadzenie Ogólne ONZ, *Powszechna deklaracja praw człowieka*, Paryż 1948.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, czy w skali globalnej możemy mówić o uniwersalizmie praw człowieka (tzn. że wszędzie na świecie uznawany jest ten sam katalog praw człowieka).

Ułóż listę argumentów.

Polecenie 2

Wybierz jeden z organów kontrolnych ONZ działających w sferze praw człowieka. Znajdź na jego temat informacje w internecie, napisz notatkę o jego działalności.

Ćwiczenie 3

Podaj, jakie są wady i zalety uniwersalnego systemu ochrony prawa człowieka.

Zalety uniwersalnego systemu ochrony praw człowieka

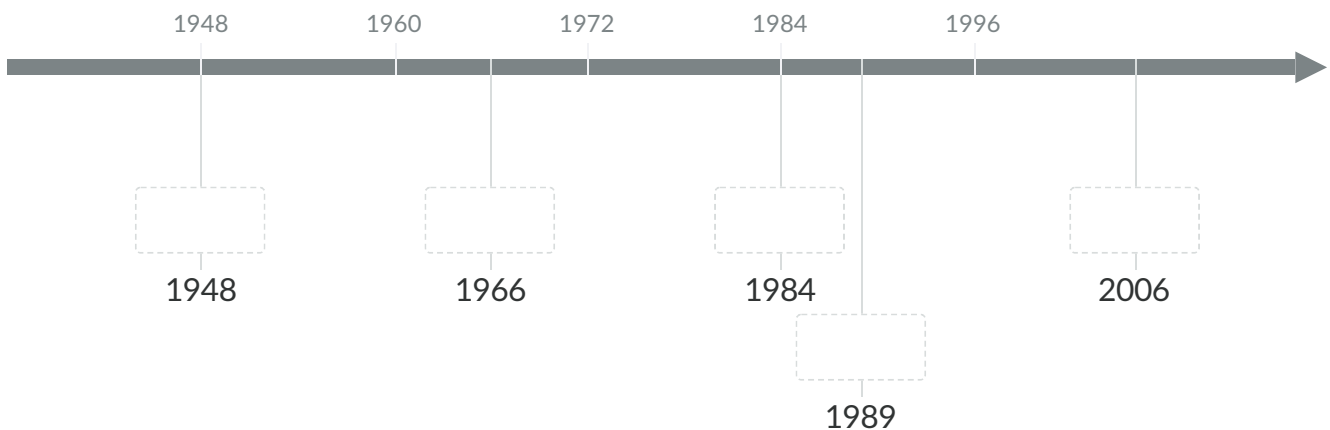
Wady uniwersalnego systemu ochrony praw człowieka

Polecenie 3

Sprawdź w Internecie kraje należące do Rady Praw Człowieka. Wśród państw wchodzących w jej skład wskaż te, które są naruszcicielami praw człowieka na dużą skalę.

Ćwiczenie 4

Przyporządkuj do dat na osi czasu odpowiedni akt prawny. Lata 1945–2010:

1 Konwencja o prawach dziecka

2 Konwencja przeciwko torturom oraz innemu niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu bądź karaniu

3 Powszechna deklaracja praw człowieka

4 Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych

5 Międzynarodowe pakty praw człowieka

CWICZENIE: Wstawianie elementów na oś czasu

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Dopasuj funkcję do instytucji.

Rada Praw Człowieka

zajmuje się masowymi naruszeniami
praw człowieka

Rada Bezpieczeństwa

zajmuje się indywidualnymi
naruszeniami praw człowieka

UNHCR

sądzi zbrodnie ludobójstwa

UNHCHR

ma możliwość nałożenia na państwo
sankcji za naruszanie praw człowieka
zagrożące międzynarodowemu
pokojowi i bezpieczeństwu

MTK

koordynuje prace instytucji w ramach
ONZ w dziedzinie praw człowieka

Komitet Praw Człowieka

zajmuje się ochroną uchodźców

ĆWICZENIE: Połącz w pary

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

Przyporządkuj prawa i wolności zagwarantowane w Konwencji o prawach dziecka do właściwej grupy.

Prawa i wolności I generacji

prawo do wyrażania własnych poglądów

prawo do korzystania z systemu zabezpieczenia społecznego

prawo do ochrony zdrowia

prawo do poziomu życia odpowiadającego rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, duchowemu, moralnemu i społecznemu dziecka

ochrona przed wyzyskiem ekonomicznym i seksualnym

poszanowanie godności ludzkiej

prawo do tożsamości

prawo stowarzyszania się i zgromadzeń w celach pokojowych

prawo do życia

prawo do wypoczynku i czasu wolnego

prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego

swoboda myśli, sumienia i wyznania

wolność od tortur, niehumanitarnego, poniżającego traktowania bądź karania

prawo do wolności od przemocy

Prawa i wolności II generacji

ĆWICZENIE: Grupuj elementy

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Literatura uzupełniająca

Banaszak B., Bisztyga A., Complak K., Jabłoński M., Wieruszewski R., Wójtowicz K., *System ochrony praw człowieka*, Zakamycze, Kraków 2005.

Kuźniar R., *Prawa człowieka. Prawo, instytucje, stosunki międzynarodowe*, Scholar, Warszawa 2008.

Prawa człowieka. Wybrane zagadnienia i problemy, L. Koba, W. Wacławczyk (red.), Wolters Kluwer, Warszawa 2009.

Rezmer J., *Jak korzystać z procedur skargowych w traktatowym systemie ochrony praw człowieka ONZ?* Źródło: Informator dla ofiar naruszeń, [Ministerstwo Sprawiedliwości Departament Praw Człowieka](#)

Wieruszewski R., Gliszczyńska A., Sękowska-Kozłowska K., Komitet Praw Człowieka ONZ. Wybór orzecznictwa, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.

Przydatne linki

www.amnesty.org.pl

www.unic.un.org.pl

www.hfhr.pl

www.bip.ms.gov.pl

unwww.un.org